

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Claudii Fleury, Presbyteri, Prioris Argenteliae Et Reg.
Christianiss. A Confessionibus Institutiones Juris
Ecclesiastici**

Fleury, Claude

Moguntiae, 1760

VI. De processu civili.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-67899](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-67899)

jurisdictionem ecclesiasticam origine tenus & ex mente evangelii non in eo consistere, ut quamplurimæ causæ coram episcopis disceptentur, sed ut disceptationes judiciales ab episcopis præveniantur & sufflammentur: licet hodie nec lites inter ipsos clericos, ut olim impedire, nec ministros ecclesiæ dignos, quod canones jubent, eligere valeant.

C A P. VI.

DE PROCESSU CIVILI.

I.

origo
processus
formula
rii.

V IDEAMUS jam nunc, quo ordine in foris ecclesiasticis *causæ civiles* disceptentur, ut postea separatim *criminalia* conjungi possint. Primis sæculis quum judicia ecclesiastica in causis sæcularibus essent instar *arbitratorum*, & in spiritualibus caritatem sequerentur; procul habuere formulas tribunalium sæcularium, regulis scripturæ sacræ & canonicis unice intenta. Quæ judiciorum ecclesiasticorum & sæcularium differentia elucescit ex collat. Carthag. ¹ & ex compluribus conciliis. Sed quingentis & amplius abhinc annis formularum ambages, velut agmine facto, irruerunt in tribunalia sacra, quibus studium *juris Justiniani* fenestram aperuisse videtur, cujus placita veterem modum agendi, solo usu conservatum, everterunt, quum judices ecclesiastici strictum jus omnesque juris formas observare niterentur, quas judices sæculares ne-

glexere, quippe qui nobiles erant ac milites, nulla literarum cultura tincti, soli *consuetudini* insistentes. Postea clericos elegere iudiciorum assessores, quibus jurisdictionem mandarunt: qui hoc modo jus formularium in cuncta tribunalia, maxime in suprema illa, quæ *Parlamenta* vocamus, intulerunt: ita ut totus ordo iudiciorum, quo hodie in foris sæcularibus utimur, canonum interpretibus debeat, ejusque origines sint e decretalibus eruendæ. Qualis ille jam ineunte sæculo XIII. fuerit, patet ex decreto concilii Lateranensis an. 1216. quod iudex jubetur *semper adhibere personam publicam, quæ fideliter universa iudicii acta conscribat, videlicet citationes, dilationes, recusationes, exceptiones, petitiones, responsiones, interrogationes, confessiones, testium depositiones, instrumentorum productiones, interlocutiones, appellationes, renuntiationes, conclusiones &c.*².

1) Act. 1. n. 40. seq. 2) C. 11. X. de probat.

II. IN Francia ultimis duobus sæculis cujus ordo in Francia usitatus, plures constitutiones de ordine judiciario, in compendium redigendo, promulgatæ, difficilius in sacris tribunalibus obtinere, ob longius conservatum *linguæ latinæ* usum, pristinis formulis familiarem; quam tamen sensim eliminavimus, sic, ut constitutio an. 1667. in civili, & constitutio 1670. in criminali processu exacte observetur. Neque tamen propterea modus agendi ubique est uniformis, quum in singulis tribunalibus quædam observentur singularia, quæ præsidēs habent propria. Alii enim sunt regularum & ordinis ob-

servantissimi: alii superflua refecantes ad decisionem properant. Enarrabo itaque universum ordinem, quive actus in judiciis necessario sint expediendi, adductis etiam iis, quæ tribunalia ecclesiastica cum sæcularibus habent communia, quum forsitan non omnes, qui hæc legunt, fori tritura subacti sint. Indicabo etiam multa vetera, quæ in desuetudinem abiire, & tamen ad perfectam *decretalium* intelligentiam sunt necessaria.

enarratur
habet
que tria
essentia-
lia

III. UT lites componi possint, opus est, ut partes coram iudice compareant, iura sua deducant, sententiaque iudicis pronuncietur. Hæc tria igitur, *comparitio*, *litis contestatio* & *sententia*, sunt omni processui essentialia, ad quæ cetera omnia referri possunt. Ut comparitio obtineatur, monenda est pars adversa scripto, quod in foro ecclesiastico *citationem* adpellamus. Hæc olim decreto iudicis mandato per apparitorem denunciabatur; hodie ad exemplum tribunalium sæcularium ad requisitionem partis expeditur, & per omnis generis apparitores vel ministros insinuatur¹. Forma ejus utrimque est eadem. Nam factum est in libellum redigendum, cui petitio summariter inferenda, & exempla documentorum probantium subjicienda. Hoc scriptum insinuandum est vel ipsi *personæ*, vel *ad domum*, & exemplum ejus illi relinquendum.

1) *Ordin. 1667.*

1. Citationem,

IV. CITATIONES ad iudicem delegatum fiunt virtute mandati, quod citato exhiben-

hibendum, eique simul commissio indicanda, qui ejus notitiam habere non potest. Indicandus etiam est locus, in quo comparandum, quum proprium auditorium delegati non habeant. Præstituendus est singulis citationibus certus dies profestus. Actiones enim, die solis vel feriato institutæ, nullæ forent. Feriis tamen humanis, ut tempore messis vel vindemiæ, consensu partium quæstiones judiciales suscipi possunt. Citationes ad personas incertas, vel ad plures, qui non efficiunt *universitatem*, directæ, locis publicis affiguntur, vel e suggestu pro concione publicantur. Agere omnes in judicio possunt, qui non sunt in aliena potestate, nec laborant infamia. Agimus vel ipsi, vel per alios, qui vocantur procuratores ad causam vel *postulantes*, qui distincti sunt a *procuratoribus ad negotia*. Tales in Francia *honorabili officii titulo* in omnibus tribunalibus sunt constituti, quorum opera necessaria est, quum non omnes judiciorum ordinem calleant: non tamen suo, sed partium nomine agunt. Procuratores universitatum syndici adpellantur. Citati comparent vel ipsi, vel scripto procuratori tradito. Qui non comparet, *contumax* adpellatur, & semper in culpa esse censetur. Nam etiamsi ad judicem incompetentem vocatus esset, venire tamen deberet, & causas *fori declinatorias* proponere. Secundum canones contumax causa non cadit, sed vel condemnatur in expensas¹, vel missione in possessionem², vel censuris ecclesiasticis coercetur³. Judicis in arbitrio fuit, quam pœnam eligere mallet. Missio in possessionem

est partus juris Romani, tenditque ad defatigandam contumaciam, dum actor in actione REALI immittitur in possessionem rei litigiosæ, & in *personali* in possessionem omnium rei bonorum usque ad summam concurrentem. Sed hac possessione, quæ est tantum rei servandæ causa, nullum jus acquiritur, nisi post lapsum anni, & accedente *secundo decreto*⁴. Olim censuræ ecclesiasticæ & ipsa excommunicatio frequentabantur: quod concilium Tridentinum prohibuit⁵, quoties vel pignora capi, vel mulctæ pecuniariæ exigi, vel personæ in carcerem compingi, vel beneficiorum privatione coerceri possunt, ita ut censuræ, deficientibus aliis mediis, sint ultimum refugium. Quod autem contumax *pænis* magis, quam *causæ amissione* plectatur, in causa est trita juris regula, *ut lite non contestata non procedatur ad probationem vel ad sententiam definitivam*⁶. Ob publicam tamen utilitatem excipiuntur causæ *matrimoniales*, ubi in mora periculum, & *beneficiaria*, ne ecclesiæ læsionem patiantur, ubi missio in possessionem *sine causæ cognitione* aleæ plena videtur, quum diligentissimus quisque ad agendum non sit dignissimus⁷. Potius summariter rationes ac probationes excutuntur, ut in possessionem mitti possit, si jus apparens eluceat, ut contumax puniatur, sic tamen, ut refuis expensis admittatur rursus ad iudicium. Hic agendi modus, quum humanior videatur ac commodior, ad omnes causas extenditur. Itaque contumacia actoris efficit, ut reus absolvatur; rei, ut actori, quod petitum est, adjudicetur; cessantibus ceteris

contumaciæ pœnis. Olim post comparitionem actor tenebatur in scriptis libellum porrigere⁸, quo facto ad consultandum & respondendum dilatio reo indulgebatur. Cui præcidendæ constitutum est⁹, ut supplicationi pro citatione libellus infereretur. Quod & iustum est, quum actionem intentaturus non solum petitionem, sed & probationes omnes in promptu habere debeat. Reus comparens sæpe objicit exceptiones, quibus intentatam actionem vel eludere, vel iudicium sufflaminate, vel examen causæ frustrare intendit. Primum genus earum sunt *fori declinatoria*, quibus ostendit, se coram iudice præsentem stare non debere. Et hæc quidem in principio sunt obmovendæ, quum postea non attendantur. Implicat enim, respondisse, & perhibere, responderi non posse. Sequuntur *dilatoria*, quæ litem retardant & examen causæ suspendunt. Item *peremptoria*, quæ probatæ actionem perimunt. Sunt & *personales*, quibus actori quaestio status seu qualitatis, sub qua agit, movetur. Harum celebratissima in canonibus est exceptio *excommunicationis*, licet nostris moribus inutilis. Quum enim excommunicati infames fiant, alios in iudicio prosequi nequeunt, quia etiam *in loco iudicii* institutum colloquium ex mente interpretum involveret commercium cum his hominibus. Hæc exceptio in qualibet parte litis opponi poterat¹⁰ iis temporibus, quibus excommunicationes frequentissimæ, magno abusui subjectæ. Unde concilium Lugdunense 1245. constituit, ut ea usus ipsam excommunicationis speciem nomen-

que excommunicatoris exprimat, & utrumque intra *octiduum* probet, nec nisi bis eam alleget¹¹. Reo objici nequit¹², quippe qui invitus ad tribunal trahitur defensione sua haud quaquam defraudandus, immo respondere tenetur, *ne videatur de sua malitia commodum reportare*¹³. Haud minus canonibus celebrata est exceptio *spolii*. Jure communi spoliatus h. e. vi e possessione rei litigiosæ dejectus, ab eo, qui dejecit, ante conveniri non potest, quam restitutus sit, ne usurpator violentiæ fructum habeat. Porro si quis bonis omnibus spoliatus esset, actiones omnes intentatas declinare poterat, impar ferendis sumtibus. Sed hæc principia diversas fraudes peperere. Spolium enim adpellata est quævis injusta dejectio si vel maxime sententia judicis injuncta; & actori sæpe objecta est exceptio *spolii* ab altero facti. Hoc obtentu eludebantur omnia judicia criminalia, & qui impune peccare moliebantur, illi numquam restitui desiderarunt. Hinc concilio Lugdunensi 1274. variis modis restricta est hæc exceptio¹⁴, quæ in Francia pariter exulat. Exoleverunt etiam reconventiones, quas olim ecclesiastica tribunalia, sed laica numquam, admisere¹⁵. Interim reo integrum est, qualemcumque adversus actorem actionem sub nomine *petitionis incidentis* instituere, præsertim in causa connexa. Si non connexa est, non auditur, si partes non eidem judici subjectæ sunt. Sic clericus coram officiali a laico conventus *petitione incidenti* laicum ferire non potest, nisi sit admodum connexa.

recon-
ventio in
Francia
exul.

1) C. 6. X. de dol. & contum.

- 2) C. 4. X. de eo qui mitt. in poss.
 3) C. 3. & ult. X. ut lite non contest.
 4) C. 1. X. de eo qui mitt. in poss. C. 2. X. de seq. possess.
 5) Sess. 25. c. 3. 6) r. t. X. ut lite non contestat.
 7) C. ult. §. 1. eod. 8) r. t. X. de libell. oblat.
 9) Ordin. 1539. art. 16. 10) C. 12. X. de except.
 11) C. 1. de except. in 6. 12) C. 5. X. de except.
 13) C. 7. X. de judic. 14) C. 1. de restit. spol. in 6.
 15) Consuet. Paris. art. 106.

CAP. VII.

DE PROCESSU CIVILI CONTI-
NUATIO.

I.

SI nullæ exceptiones oggeruntur, vel og-
 gestæ a iudice rejiciuntur; ad arcem causæ
 penetrandum est, propositis iudici defen-
 sionibus vel scripto vel viva voce; quo casu
 prologo sententiæ inseruntur. Primum de de-
 fensione iudicium fit litis contestatio, quæ est
 caput & cynosura litis universæ². Nam ante-
 quam iudex partium intentiones percepit, ea-
 rumque probationes audiendas esse censuit;
 dici nequit, partes litigare. Litis contesta-
 tionis effectus insignes sunt. Est enim *quasi con-*
tractus, quo partes conveniunt de iudicato sol-
 vendo; & reus, qui ante in *bona fide* fuit, in
mala fide constituitur. Firmantur etiam qua-
 litates agentium & actionum in tantum, ut
 mutari nequeant. Ex quo formularum so-
 lemnia opplerunt tribunalia ecclesiastica, du-
 plex iudiciorum genus formandum fuit; *so-*
lemnium, quibus ambages formulariæ strepi-

2. litis
 contesta-
 tionem.